

7 SUAL - 7 CAVAB

Gültəkin QASIMLI

Müsahibim Azərbaycan musiqi mədəniyyətinə çox gözəl əsərlər təqdim etmiş, hal- hazırda Şimali Kipr Türk Respublikasının Yaxın Şərq (Yaxın Doğu) Universitetinin Səhnə Sənətləri fakültəsinin professoru, tanınmış Azərbaycan bəstəkarı, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar İncəsənət xadimi Cavanşir Quliyevdir.

1. Azərbaycan musiqi sənətinin inkişafı ilə bağlı hansı fikirləriniz var?

-Azərbaycan musiqi sənəti geniş anlayışdır. Düşüncəmə görə, Azərbaycanda bəstəkarlıq peşəsi kifayət qədər harmonik və dinamik inkişaf edir. Hətta bütün böhranlara, son 15-20 ilin böhranlarına baxmayaraq ayaqda qala bilən, belə deyək, inkişafından geri qalmayan sahələrindən biridir. Yəni hər 5-10 ildən bir yeni bəstəkarlar nəslı gəlir. Bu iş uğurla davam edir və bu bəstəkarların içində təbii ki, həmişəki kimi fərqli istedadla malik olan bəstəkarlar var. Hesab edirəm ki, Azərbaycanda bəstəkarlıq peşəsi hələlik istədiyimiz səviyyədə olmasa belə, şükürlər olsun ki, hər halda sağlam olaraq dinamik şəkildə inkişaf eləyir.

2. Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılıq inkişafı üçün fikirləriniz?

-Hər bir insanın, özəlliklə bu adam bəstəkardırsa, öz fərqli baxışı var. Təbii ki, mənim də öz düşüncə tərzim var. Amma mənim baxışım başqalan üçün örnək olmaya da bilər. Çünki, yaradıcılıq individual işdir. Hər bir yaradıcı adamın öz baxışı var, öz nöqteyi-nəzəri var. Öz sənətinə belə. Başqasının düşüncəsi ilə üst-üstə düşməyə bilər. Mən belə hesab edirəm ki, Azərbaycan bəstəkarnın mütləq milli köklərə bağlı olması lazımdır. Təbii ki, müasir bəstəkarlıq texnologiyasının inkişafından geri qalmamaq şərti ilə. Amma kökləri mütləq milli olmalıdır. Bu günə qədər, əsasən, belə idi. Bu gün də belədir, bəstəkarlarımızın böyük bir hissəsi milli köklərə bağlıdır. Gələcəkdə də belə görürəm yəni, kəskin bir dəyişiklik mən həm gözləmirəm, həm də istəmirəm. Çünki, Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbi çox parlaq bir fəaliyyət növüdür və tarix də millətimizə çox gözəl əsərlər verdi. Hətta

sizə deyim ki, sayca bizdən çox olan millətlərdə belə bu qədər gözəl bəstəkarlar və əsərlər yoxdur. O baxımdan biz bunu dəyərləndirməliyik və qorumalıyıq. Bütün bu uğurların əsası nədir? Köklərə bağlılıq. Milli musiqiyə bağlılıq. Məncə bu davam etməlidir.

3. Azərbaycanda gənc bəstəkarlara münasibətiniz necədir?

-Mənim gənc bəstəkarlara indi də, həmişə də münasibətim müsbət olub. Onlarla həm şəxsi dostluqlarım olub, həm də yaradıcılıq ünsiyyətim olub. Hətta bəziləri məni özlərinə bir növ bir az müəllim kimi də hesab edirlər. Hərçənd birbaşa dərs verməmişəm onlara. Amma peşəylə bağlı sıx-sıx ünsiyyətimiz, söhbətlərimiz olub. Mən hesab edirəm ki, gənc bəstəkarlarımızı sözdə yox, işdə qorumaq lazımdır. Sözdə yox, işdə onlara qayğı göstərmək lazımdır. Çünki, biz də gənc olarkən Sovet İttifaqının dönməsinə düşdük və o illərdə çox tez-tez icaslarda gənc bəstəkarlara qayğı söhbəti, mövzusu müzakirə olunardı. Hesabat verərdilər ki, qayğı göstəririk filan. Amma, mən o zaman təəccüb edirdim ki, gənc bəstəkarlardan biri mən olduğum halda, nədənsə mən bu qayğını görmürəm. Bunlar qayğını kimə göstərir? Belə bir vəziyyət var idi o vaxt. Yəni, hamısı yalan idi, söz idi. Gənc bəstəkarların problemləri var. Həm məişət problemləri olur, həm maddi problemləri olur, həm də mənəvi dəstəyə ehtiyacları olur. Bunun hamısını cəmiyyət olaraq, musiqi ictimaiyyəti olaraq nəzərə alıb, yardımımızı əsirgəməməliyik. Çünki, əslində biz o yardımı onlara etmirik. Azərbaycan musiqisinə edirik. Azərbaycan mədəniyyətinə edirik. Çünki, bu bəstəkarlar uğurla irəlilədikcə bayrağımızı da irəli aparacaqlar. O baxımdan da onları biz çox sağlam və problemsiz yetişdirməliyik.

4. Azərbaycanda gənclərin, tələbələrin düşüncələrində hansı dəyişikliyi edərdiz?

-Mən istəyirdim ki, Azərbaycandakı gənclər daha mədəni olsun. Təbii ki, mədəni və savadlı gənclərimiz var, az deyil. Amma, ümumiyyətlə, mən istəyirdim ki, daha çox olsun. Mən xaricdə işləyirəm. Universitetdə dərs verirəm. Orda da azərbaycanlı tələbələr oxuyur. Onların içində belə deyək, mədəni səviyyəsinin üstün olmasını arzu elədiyimiz tələbələr var. Mən səviyyə dedikdə, geniş mədəniyyəti nəzərdə tuturam. Söhbətimizin başında da dedim, Azərbaycan musiqi mədəniyyəti çox geniş anlayışdır. Hətta, dərin bir dənizə, okeana bənzər bir mədəniyyətimiz var. Onun hamısını dinləmək, öyrənmək, mənimsəmək və bunun nəticəsində zövqləri yüksəltmək yolunda mən istəyirdim ki, gənclərimiz daha əzmlilə olsunlar. Çünki, mən nə gizlədim açığı, bəzən mədəni səviyyəsi aşağı olan gənclərə rast gəlirsən və heyifsilənirsən ki, bu gəncin mədəni səviyyəsi bu qədərdirsə, bu demək ömrü boyu belə inkişafdan, mədəniyyətdən geri qalaraq yaşayacaq. Və dünyanın özəlliklə, Azərbaycanın bir çox mədəni nailiyyətlərini, musiqi nailiyyətlərini anlamayaraq yaşayacaq. Yazığın gəlir o gənclərə.

Qısa demək istəyirəm ki, gənclərimizin daha dünyagörüşlü, daha savadlı olmasını arzu edirəm.

5. Azərbaycan bəstəkarlıq sənətinin inkişafı ilə Türkiyə bəstəkarlıq sənətinin inkişafı arasında fərq?

-Fərq çoxdu. O zaman rejimli ölkədə yaşadığımız üçün, Azərbaycan Sovetlər birliyinin içində olduğu üçün və bəzi şeyləri bizə mərkəzdən məcburən etdirdiklərinə görə musiqi mədəniyyəti, musiqi tədrisi də mərkəzdən idarə olunurdu. Bu sahədə bir az bəxtimiz gətirmişdi. Azərbaycanda musiqi mədəniyyəti, musiqi tədrisinin quruluşunda o rejimin müsbət rolu oldu. Kommünizm rejimində və Azərbaycanda XX əsrdə çox güclü və böyük sayda bəstəkarlar ordusu yetişdi. Onların bir çoxu Moskvada oxudu. Çox savadlı və mütəxəssisin nailiyyətlərinə yiyələnmiş bəstəkarlarımız oldu. Türkiyədə bu yolun başqa bir tarixi var. Türkiyədə cumhuriyyət qurulandan sonra, Atatürk dünya musiqisini də, Avropa musiqisini də Türkiyədə təbliğ etmək fikrinə düşdü. Bir neçə öyrəncini, tələbənini, gənc musiqiçiləri Avropaya oxumağa göndərdi. Onlar oxudular və vətənə döndülər. Ən məşhurları 6 nəfər idi. Bəstəkarlar "Altılıq" deyirdilər onlara. Onlara da Dövlət adından operalar, simfoniya, oratoriyalar sifariş olundu. Belə başladı Türkiyədə bəstəkarlıq sənəti. Amma ardı gəlmədi. Çünki, dövlət bu işə yardım etmədi. Dövlət fikirləşdi ki, demokratiya, necə deyirlər bəstəkarlara sərbəstlik versin. Dedi ki, əgər əsəriniz yaşayacaqsa, maliyyə faydasını alacaqsınızsa, təbii ki, yazın. Amma Şərqlə xalqlarının içində Avropa mədəniyyətini bu cür inkişaf etdirmək olmur, çox çətin olur. Mütəlakə, dövlətin dəstəyi lazımdır. Ona görə bir az necə deyim, inkişafdan qaldı demək istəmirəm, çünki, indi də çox gözəl Türkiyə bəstəkarları var. Avropada oxumuşları var, oxuyub Avropada yaşayanlar da var. Burda bir çoxlarını bizimkilərin bəziləri tanıyırlar. Amma Türkiyədə bəstəkarlıq məktəbi deyilən bir şey təəssüf ki, qurula bilmədi. Azərbaycanda öncə də vardı, indi də davam edir. Fərqi budur. Amma Türkiyədə böyük bəstəkarlar var. Elə biri, Adnan Sayqunun adını çəkmək yetər.

6. Müasir bəstəkəlikdə çatışmamazlıqlar, qüsurlar? (Məsələn, bəzi gənc bəstəkarlar müasir əsərlər adı altında istədiklərini edirlər.)

-Azərbaycanda bəzən, elə əsərlər yaranır ki, belə deyək, müəllifinin hansı mədəniyyətdən olduğu, hansı köklərə malik olduğu, hardan gəldiyi, bir az çətin bilinir. Mən onu qüsurlu deyirəm, bir qeyd kimi demək istəyirəm. Çünki, bəstəkara demək olmaz, elə yazma belə yaz. Kim necə istəyir yazar. Amma mənim düşüncəmdə heç bir mədəniyyətdən gəlməmiş bir əsər olmur. Elə əsərlər yaşamır. Tarix bizə göstərdi ki, o əsərlər ən yaxşı halda gənc bəstəkarların masasının üstündə bir dərslik kimi qalır. Geniş tamaşaçıya, geniş kütləyə çatmır. Çatsa da mütəxəsislərə yox, o cür musiqi sevən və yazanlara zövq verə bilər. Amma, musiqi sənəti bildiyimiz kimi, hər kəs üçündür. Hər bir insan musiqini sevir və musiqçinin də vəzifəsi çalışıb hər bir insanın ruhuna, könlünə yol tapmaqdır. Bunun da yolu, bizdə köklərə bağlı olmaqdır. Bax, bu bir az son zamanlar az olur və eyni zamanda da bunun ifrat dərəcəsi olur. Yəni, bəziləri Azərbaycan muğamını götürüb nota salıb, öz əsərləri kimi təqdim edirlər. Azərbaycan muğamını olduğu kimi götürüb, əsərinə salıb və qeyd etmirlər burda filan muğamdan istifadə olunub. Azərbaycanda yaşamayan xarici dinləyici bu əsəri dinləyərkən aldanır. Elə bilir ki, bu musiqi bütövlükdə bu bəstəkarındır. Çünki, ona başqa informasiya verilmir. Mən bunun əleyhinəyəm. Mən hesab edirəm ki, Azərbaycan bəstəkarının əgər muğama ehtiyacı varsa, özünü oturmaq muğam bəstələməlidir. Yəni, muğam bilir ki, yarı improvizasyon olan musiqidir, sistemi var, məqamları var, şöbələri var. Hər kəs bunu bilir. Dərindən öyrənib və bunun əsasında öz muğamını bəstələməsi lazımdır. Yaxud, əgər sən bu mənbədən istifadə edirsənsə, o zaman orda yazmalısın ki, bu əsərdə filan-filan muğamların filan şöbələrindən istifadə olunub. Yoxsa millətin, xalqın malını mənimsəmək kimi çıxır. Muğam xalqındı, istifadə etməyə yasaq yoxdur. Təbii ki, hər kəs istifadə edə bilər. Amma deməliyənsə ki, bunu mən istifadə etdim.

Bəzi gənclər müasir musiqi adı altında istədiklərini edirlər. Bu, gənclikdən gələn bir şeydi. Biz də gənc olanda, bizə deyiləndə ki, sizin musiqinizi biz anlamırıq, biz də deyirdik ki, onu siz anlamarsınız, gələcək nəsil anlayar. Amma yaşlandıqca fikirlər dəyişilir. Yəni, indidən onları "döymək" lazım deyil. O gənclik xəstəliyi deyilən bir şeydir ki, mən edirsənsə deməli, doğrudur. Həyat onlara zamanla hər şeyi öyrədəcək. Bu əsərlər heç kim qulaq asmayanda və yaxud az sayda insanlar

qulaq asmağa başlayanda bunlar düşünəcəklər, mənim əsərimə niyə qulaq asırlar? Və ordan cavabını tapacaqlar, ağılı varsa, istedadı varsa normal musiqiyə, yəni insanlara ünvanlanmış musiqiyə dönəcəklər. Ona görə onları mənə sıxmaq lazım deyil. Bir də müasir musiqi ifadəsi bir az çox işləndi və çox hırpalandı, belə deyək. Nə deməkdir müasir musiqi? Tarix olaraq bu gün, dünən yazılan musiqilərin hamısı müasirdir. Tarix olaraq bu gün yazılıb, dünən yazılıbsa indinin musiqisidir. Yox, üslub baxımından deyilsə belə çıxır ki, müasir musiqi - yəni "yaxşı", və yaxud müasir olmayan - yəni "pisə" bölünür. O zaman sual yaranır. Onda Baxı neyləyək? Bethoveni neyləyək? Mosartı neyləyək? Çünki, dünyada ən çox əsərləri ifa olunan bəstəkar Mosartdır. Mosart müasirmi, yoxsa yox? Dediym odur ki, belə kəskin fərqləndirmək lazım deyil. Dönəmində yaşayıb və yazan bəstəkar müasir bəstəkardır. Dönəmində yaşayıb yazan bəstəkarın əsərləri müasir əsərlərdir. Hansı üslubda, hansı texnikada yazmasından asılı olmayaraq. Mən belə yanaşıram. Çünki, həyat məni bir az bu işlərə öyrətdi. İnşallah onlara da öyrəder.

7. Hansı yaradıcılıq planlarınız var?

Planlar çoxdur. Əslində mən uzun illər üzə çıxarmamış əsər haqqında danışmırdım. Həmişə deyirdim ki, mən üzə çıxmayan əsər haqqında danışmıram, çıxsın sonra baxarıq. Amma əsər var ki, üzə çıxma ehtimalı çətinidir. Məsələn, böyük səhnə əsərləri mahnı deyil, kiçik bir pyes deyil, kamera əsəri deyil ki, onun üzə çıxması, onun ifa olunması bəstəkarın özündən asılı olsun, yəni, əsəri üzə çıxarmaq üçün səsləndirmək üçün gedib musiqiçiləri tapıb, bir araya yığsın. Böyük ölçülü səhnə əsərləri yəni, baletdir, operadır burada heç yerə gedə bilmirsən. Bir dənə teatr var, gedirsən əsəri ora təqdim edirsən. Onlar da səhnəyə ya qoyurlar, ya qoymurlar. Özlərindən asılıdır.

Hal-hazırda 3-cü baleti bitirdim. "Daşqın" baletini. Baletin başqa adı da var "Tufan". Nuh peyğəmbərin tufanı, Nuh peyğəmbərin daşqını da deyirlər, onu bitirirəm. Ondan qabaq Türk mövzularında bir "Kızıl ırmak" baleti yazmışdım. Ondan da qabaq "Oğuzname" baletim var. Planlarda bir çox başqa əsərlər də var. Yəni, mən durmadan işləyirəm, çalışıram. Burda yaşamadığımdan onların ifa məsələləri bir az çətinləşir. Bizdə həmişə bu musiqilər çətin ifa olunur. Həmişə, hətta Sovet İttifaqı dönəmində də belə olub. Bu əsərlərin bizdə, Azərbaycanda yetəri qədər tanınmamasının səbəbi Şərqi xalqlarına mənsub olduğumuz, müsəlman xalqı olduğumuzdan irəli gəlir.